

Iz 51,9-11.14: Spíš anebo bdíš?

Introit: Ž 44,24-27

1. čtení: 1 Te 5,15-24

2. čtení: Iz 51,9-11.14

Poslání: Fp 4,4nn

Požehnání: Fp 4,7

Kázání:

„Probud' se, probud', ... Hospodinova paže! Probud' se jako za dnů dávnověku!“ (Iz 51,9a-b).
Bože, nespí! Vstávat – a fofrem!

Sestry a bratři, co má tohle znamenat? Že by už neplatilo žalmistovo: „(Hospodin) nedopustí, aby uklouzla tvá noha, / nedříme ten, jenž tě chrání. / Ano, nedříme a nespí ten, jenž chrání Izraele“ (Ž 121,3n). Že by neplatilo útěšné vyznání Josefa Karafiáta, které s oblibou zpívají generace českých evangelíků: „Strážné oko Tvůrce tvého nespí ani nedřímá“ (EZ 198 „Pod ochranou Nejvyššího“)?

Představa, že by Bůh mohl spát, není pro člověka, který je mnohdy po léta z kazatelny ujišťován o Božím působení a zasahování ve svůj prospěch, moc vábná. Není nijak lákavá. Aby Bůh spal, nám může připadat jako něco nepatřičného nebo dokonce zhola nebiblického. Jako selhání. Jako nezodpovědnost. Jako kdyby řidič auta, ve kterém se vezeme jako spolujezdci, usnul za volantem. Jako kdyby kazatel v kostele sám sebe uspal vlastním kázáním. Jako kdyby oslavenec uprostřed večírku na svou počest předčasně odpadl, zmožen přípitky, a pozvané nechal, ať se každý baví, jak umí. Jako kdyby jeden z partnerů usnul v té nejintimnější chvíli. Zkrátka: když spí Bůh, člověku to nepřipadá fair. Vždyť co se stane s tím rozjetým autem? Co bude s tím stádem bez pastýře? Jak dopadne večírek bez hostitele? Kam se vrátne touha osamělého?

Tím nejprirozenějším vyústěním překérných situací tohoto typu je jistě zklamání, frustrace. Pocit, že jsem v tom zůstal sám, nebo zůstala sama – jak ten v plotě kůl. Pocit, že mě ten, kterému jsem věřil, či věřila, nechal ve štychu. Že se vytratil ze scény hezky po anglicku a já tu trčím na pospas osudu. Proč? Snad proto, že jsem ho omrzel, že jsem mu už začal nebo začala jít na nervy? Snad proto, že se unavil, že se vyčerpal? A radši si teď někde v klidu dává dvacet?

A tak není divu, že se člověk představy božího spánku leká. Něco takového si zkrátka nechce připustit. Dokonce i bohoslovci, biblisté a písmáci se tomuto motivu raději vyhýbají. Je to příliš choulostivé téma. Zkuste si vzít do ruky *Biblický slovník* Adolfa Novotného, který je, přes starší datum svého vzniku, dosud nejkvalitnější práci svého druhu v češtině. A zkuste si v něm nalistovat heslo «Spáti» (s. 949). Dočtete se v něm následující: „Na rozdíl od homérovského názoru o spících božstvech trvá Starý zákon na tom, že Bůh nespí, ani nedříme (Ž 121,4). Jen pohanští bohové spí (1 Kr 18,27).“ Když se ale pozorně začtete do biblických textů, zjistíte, že toto tvrzení prostě a jednoduše neplatí. Jenom ve Starém zákoně, zejména v knize *Žalmů*, je podstatně více zmínek o tom, že Hospodin spí (srv. Ž 35,22n; 44,24-27; 59,5n; 78,65n; atd.), než těch, které staví před oči obraz věčně bdělého Světovládce. A přesto v poznámkovém aparátu Českého ekumenického překladu Bible u veršů, které motiv božího spánku obsahují, chybí odkazy na ostatní biblické paralely! Jako by bylo v jakémsi „vyšším“ zájmu neupozorňovat na metaforu, která se nám nehodí teologicky nebo spirituálně do krámu. Jako by patřilo ke křesťanskému bontonu raději odvracet oči od věcí, které nejsou libé na pohled. Tak trochu pštroší strategie ...

Jistě, zkušenost, že Hospodin nad člověkem bdí a je mu nablízku i v situacích, kdy je to opravdu učiněný „zázrak“, je jako pohlazení a nabití energií. O takovouto zkušenost se dá opřít, dá se z ní radovat, dá se o ni podělit s druhými a i po letech na ni s vděčností vzpomínat. Pro lidský život je právě takováto pozitivní zkušenost s Boží „prozřetelností“ a ochranou nepochybně tím základním a prvořadým. Tím, co utváří osobnost a ovlivňuje psychiku, co dává po ránu sílu zahnat chmury, co poskytuje radostnou perspektivu dnům a rokům. Ano. I apoštol vybízí, abychom se z takových věcí radovali neustále (1 Te 5,16).

Ale opravdová radost není ani nacvičený optimismus, ani tréninky v pozitivním myšlení, ani reklamní profiúsměv a „haleluja“ v každé druhé větě. Radost v Kristu totiž znamená mnohem, mnohem víc. Znamená, kromě jiného, umět přijmout i to, co se nám nelíbí a nehodí. Z čeho někdy bolí duše i tělo. Radost v Kristu prostě znamená umět se vyrovnat s tím, že k životu víry patří nejen léta tučná, nýbrž i léta hubená. Nejen chvíle, kdy člověk žasne nad „strážným okem Tvůrce svého“, ale i okamžiky, kdy se člověku vše jeví tak, jakoby Jeho bdělou pozornost vystřídal útlum.

Jistě, Boží spánek je v biblickém podání jenom obraz, příměr, pouhá metafora. Starý zákon je sympatický právě svou zemitostí ve volbě výrazových prostředků – podobně jako i jiná archaická náboženství. Boží spánek tedy nepředstavuje žádnou pojmovou nebo metafyzickou kategorii. A právě proto se tohoto neskladného příměru nemusíme ani bát, ani z něj dělat vědu. Raději si z něj vezmeme nějaký užitek – tedy žádnou pštroší strategii ...

Když jsem před chvílí četl onen citát z *Biblického slovníku* prof. Novotného, nebylo to ode mě tak úplně košer. Schválně jsem ho totiž nedočel celý. Přestože nezačal úplně nejšťastněji, to, co v něm následuje, štěpné naopak je: „Věřícímu se ovšem může někdy ... zdát, že Bůh spí, když ho dost rychle nevysvobozuje z úzkosti. Ale je to právě jen výkřik úzkosti a v posledku úpěnlivého doufání.“ Úzkosti a úpěnlivého doufání. Tady zaznívá něco velmi závažného. Tady to jde na dřev. Když Izajáš ve své úzkosti křičí, „Bože, probud' se!“, je to projev téměř nepochopitelné důvěry. Projev odvahy víry. Projev velikosti Ducha, který není z člověka.

A tak, i kdybys měl, Bože, spát jako špalek, já volám: „Dost! Třeba je to můj poslední pokus, ale ještě to nevzdám!“ Zkousím věřit, že všechna ta hubená léta byl jen řidičův mikrospánek a že osádka vozu dojede v pořádku do cíle. Že se do toho pan farář na kazatelně opře s novou vervou. Že můj milý či má vyvolená zas procitnou touhou. Že se oslavenec na večírku brzy probere a já spolu s žalmistou vyznám: „Pak procitl Panovník, jak (budí se) spáček, / jak (budí se) bohatýr, jenž vínem se rozjařil.“ (Ž 78,65) Když Izajáš zprostřed babylónského zajetí volá „Bože, probud' se!“, jedná přesně v duchu sloganu, který se dokola opakuje v jedné mé oblíbené písni: „Ať jsi nebo nejsi, mluvím s tebou! Ať jsi nebo nejsi, mluvím s tebou!“ (V. Kokolia, E, 1990.) ... Atd. Mluvím, dokud můžu. Volám, dokud to jde. Apoštol Pavel to vyjadřuje po svém: „V modlitbách neustávejte!“ (1 Te 5,17).

Kde byl Bůh, když Izajášův lid živořil v babylónském exilu? Opravdu „spal“ – anebo „bděl“ nad udeptanými a spolu s nimi nějakým pro nás nepostřehnutelným způsobem? Tuto otázku prorocká kniha nikde neklade a nikde na ni neodpovídá. Namísto toho nám otevírá nadějnou perspektivu: i sebevíc skleslí a zkušeností Božího spánku zmatení „dojdou veselí a radosti, / na útěk se dají starosti a nářek“ (Iz 51,11). A my díky tomuto poselství můžeme věřit: v tom Izajášově zápasu víry Hospodin dozajista *byl* – svým svatým Duchem. My díky tomu můžeme doufat: Bůh je tam, kde vírou v něj nezhásíme plamen jeho Ducha (1 Te 5,19) – navzdory osobní frustraci, navzdory pocitu, že tu už dlouho jen tak nepatříčně trčíme.

Poselstvím našeho dnešního ztišení nad biblickou zvěstí je tedy výzva k důvěře, že Pán Bůh přichází dokonce i tam, kde jsme se ocitli v hodně osamělých koncích. Tam, kde naše schopnost vnímat jeho přítomnost a spoléhat na jeho „strážné oko“ vzala, nebo právě bere za své. Je to On, kdo do našich zklamání přichází se svojí útěchou a kdo do naší nostalgie vnáší svou radost. Kdo v našich vnitřních exilech i vnějších porobách vyhlašuje svou svobodu. Jak říká starozákonní prorok: „Brzy se spoutanému otevře žalář, / nezemře v jámě, / ani chléb mu nebude scházet“ (Iz 51,14). Neboť, jak dodává novozákonní apoštol: „Věrný je ten, který nás povolal“ (1 Te 5,24).

Amen.